

vjesne dodire s venetskim majstorima, koji su u to doba prerađivali stileme komnenskoga slikarstva, a djelomično su se očuvali prikaz Rođenja Kristova u gornjoj, četvorica svetaca i Deizis u srednjoj i arhandeo Mihovil u donjoj zoni.

U bočnim apsidama zadarske katedrale naslikane su oko 1285. nove freske. U konhi sjev. apside prikazan je Krist između Sv. Tome Beketa i Sv. Stošije, te osmorica stojećih svetaca ispod njih. U konhi juž. apside je Deizis, dok su od svetaca u donjoj zoni raspoznatljivi samo prikazi Sv. Kuzme i Damjana. Po svojem izrazitom kolorizmu i srodnostima sa suvremenim mletačkim slikarstvom u kojemu se naziru prvi elementi nadolazeće gotike, te su freske bliske stilu dvojne ikone Majke Božje s Djetetom te sa Sv. Petrom na drugoj strani iz samostana benediktinki u Zadru.

U Gospinoj crkvi u Srimi nedaleko od Šibenika nalazi se u gornjem dijelu apside uokvirena kompozicija uspravne Marije s Djetetom između Sv. Vida i Sv. Jurja, vjerojatno djelo kakvoga mjesnog slikara iz XIII. st.

U posljednjoj četvrtini XIII. st. naslikan je Deizis na trijumfalnome luku župne crkve u Donjem Humcu na Braču, koji se može vezati uz djelatnost tzv. splitske romaničke slikarske radionice. Epigrafijska svojstva lat. molitve uz prikaz Majke Božje pokazuju neke gotičke crte u gotovo naturalističkoj fizionomiji Sv. Ivana Krstitelja, dok draperije pokazuju karakterističnu romaničku preradu biz. tipova.

S obzirom na bolju očuvanost, premda se očuvani ciklusi nalaze većinom u crkvicama izvan gradskih središta, linija razvoja istarskih romaničkih fresaka može se jasnije prosuđivati. U rasporedu slikanih kompozicija slijedi se još uvijek starokršč. tradicija: na trijumfalnome luku nalazi se prizor Uzašašća (Sv. Foška kraj Peroja), Navještenje kao početni čin Otkupljenja ili Žrtva Abelova i Kainova kao prefiguracija euharistijske žrtve (Sv. Mihovil nad Limom, već spomenuta Sv. Agata, Sv. Jerolim u Humu, Sv. Margarita kraj Vodnjana, Sv. Vincent u Svetome Vinčentu) ili Deizis (Sv. Elizej u Draguču). U donjoj zoni apside niže se likovi dvanaestorice apostola. Na bočnim su zidovima prizori iz Kristova života i muke te iz života svetaca. Na zap. zidu obično se slika Posljednji sud. Stil fresaka u apsidi (s prikazom Mučeništva Sv. Stjepana u srednjoj zoni, naslikan narativnom izražajnošću) i na ist. zidu opatijske crkve Sv. Mihovila nad Limom pokazuje odlike nepoznata majstora iz otoskoga razdoblja. Ranoromaničke freske u apsidi i na trijumfalnome luku crkve Sv. Agate kraj Kanfanara rad su pokrajinskoga majstora s kraja XI. st. Očuvani fragmenti fresaka iz XI. st. u Sv. Martinu u Sutlovreću s nizom svetaca u srednjem pojasu bočnih apside pokazuju osim otoskih crta i biz. utjecaje u pojednostavnjenu slikarskom izrazu i povišenoj dekorativnosti. Zapadnjačka romanička stilizacija figura i dekora posve je prevladala nad biz. ikonografskim shemama fresaka XII. st. u Sv. Foški kraj Peroja. Kod većine tih fresaka karakteristično je ranoromaničko naglašavanje obrisa likova, grafizmi u opisivanju odjeće, isticanje inkarnata crvenim krugovima.

Cjelovitost romaničkoga ikonografskog sustava najbolje pokazuju freske u Sv. Jerolimu u Humu (nastale na poticaj akvilejskoga patrijarha), u crkvi Sv. Vincenta u Svetome Vinčentu (gdje je majstor *Ognobonus* iz Trevisa — na drugome od tri sloja fresaka — krajem XIII. st. spojio bizantinizirajuće ikonografske formule u romanički grafizam i naturalizam plastičnog stila) i u Sv. Elizeju u Draguču (gdje se kompozicije sažimlju u izrazu odajući pučku ruku romaničkoga majstora iz XIII./XIV. st.). Prikriveni romanički bizantinizmi nastavit će se pojavljivati u lokalnom slikarstvu u unutrašnjosti i u Istri (Sv. Margarita kraj Vodnjana, Sv. Martin u Bičićima iz 1315; u Sv. Pelagiju kraj Završja u drugoj pol. XIV. st.). Bizantinizmi se u istarskoj romaničkoj umjetnosti, a dijelom i u Dalmaciji, objašnjavaju venec. utjecajima (mozaički ukras ciborija katedrale u Poreču koji je 1277. naručio biskup Oton).

Osobitu važnost imaju velika reljefna oslikana raspela iz zadarskih crkava Sv. Frane i Sv. Mihovila. Ekspresivnost likova Marije i Ivana uz rubove na raspelu iz crkve Sv. Frane upućuje na prvu pol. XIII. st., dok je drugo raspelo nastalo nešto poslije. U crkvi Sv. Marije u Zadru postojalo je i treće raspelo (stradalo u bombardiranju 1944), kod kojega su se, kao i kod prvoga, nalazili natpisi na grč. i lat. jeziku. Vjerojatno su sva tri nastala unutar domaće produkcije XIII. st. u Zadru. Slikano raspelo u splitskome samostanu Sv. Klare središnje je djelo tzv. *Splitske radionice* iz posljednje četvrtine XIII. st. (ikona Gospe od Zvonika, Bl. Dj. Marija Sustjepanska i Gospa iz crkvice na Žnjanu).

FRESKA U APSIDI CRKVE SV. VINCENTA U SVETOME VINČENTU

Pri prosuđivanju stila i tipa tih slika, raspela i ikona valja osobito istražiti njihove moguće predloške. »Hektorovičeva Majka Božja« iz hvarske katedrale (ikona je izvorno stajala u benediktinskoj crkvi Sv. Silvestra na otoku Biševu, filijali Sv. Marije na Tremitima nedaleko od Monte Gargana), koja se obično smatra najstarijom među čuvanim dalm. ikonama, nastala je

FRESKA U KAPELI SV. STJEPANA. Zagreb, nadbiskupski dvor

